

ΤΟ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ 1833 ΕΩΣ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ

Από την άφιξη του Όθωνα το 1833 έως την 3η Σεπτεμβρίου 1843
Από την 3η Σεπτεμβρίου έως την έξωση του Όθωνα (1862)

Μετά τη δολοφονία του Κυβερνήτη του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, Ιωάννη Καποδίστρια, στις 27 Σεπτεμβρίου 1831, οι Μεγάλες Δυνάμεις με σκοπό να αποτρέψουν μια πιθανή εστία αναταραχής στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και τον ενδεχόμενο κίνδυνο να πληγούν τα συμφέροντά τους, επεμβαίνουν στα ελληνικά πράγματα. Έτσι, με διακήρυξή τους, στη Συνθήκη του Λονδίνου το 1832, ορίζουν τον δεκαεπτάχρονο **Όθωνα**, γιο του βασιλιά της Βαυαρίας, Λουδοβίκου Α', πρώτο βασιλιά της Ελλάδας. Επιπρόσθετα, οι Μεγάλες Δυνάμεις παραχωρούν, βάσει σχεδίου, στην Ελλάδα την πρώτη δόση δανείου, που συνολικά θα έφτανε τα 60.000.000 γαλλικά φράγκα.

Με τη συνθήκη του Λονδίνου 1832 λοιπόν, ορίζεται πλέον στην Ελλάδα ως πολίτευμα η απόλυτη μοναρχία. Σύμφωνα με το πολίτευμα αυτό, ο μονάρχης (βασιλιάς) είναι ο φορέας της εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας στο κράτος, χωρίς να περιορίζεται από κάποιο σύνταγμα. Επομένως, από το πολίτευμα της αβασίλευτης δημοκρατίας, δηλαδή, το δημοκρατικό πολίτευμα που ο ανώτατος άρχοντας εκλέγεται από το λαό χωρίς να υπάρχει βασιλιάς, περνάμε στο πολίτευμα της απόλυτης μοναρχίας. Όμως, λόγω του ότι ο Όθωνας ήταν ανήλικος, συμφωνήθηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις, πως την εξουσία μέχρι την ενηλικίωσή του το 1835, θα ασκούσε η Αντιβασιλεία, επιτροπή την οποία αποτελούσαν Βαυαροί αξιωματούχοι διορισμένοι από τον πατέρα του Όθωνα.

Τρία ήταν τα βασικότερα μέλη της: ο **Άρμανσπεργκ** που αναλαμβάνει ως πρωθυπουργός και υπουργός Εξωτερικών, ο **Μάουερ**, υπεύθυνος για την Εκπαίδευση, τη Δικαιοσύνη και την Εκκλησία και ο **Χάιντεκ** με καθήκοντα στις ένοπλες δυνάμεις. Η περίοδος της Αντιβασιλείας (1832-1835) υπήρξε ιδιαίτερα σκληρή, επιβάλλοντας έναν χωρίς προσχήματα δεσποτισμό, αφού το κράτος κυβερνάται τυραννικά. Η διακυβέρνηση στηρίζεται σε ένα συγκεντρωτικό σύστημα διοίκησης, το οποίο οδηγεί στον παραγκωνισμό των ηγετών της επανάστασης. Οι ένοπλες δυνάμεις αρχικά βασίζονται σε 3.500 Βαυαρούς στρατιώτες. Οι Έλληνες αγωνιστές δεν έγιναν δεκτοί και αρκετοί από αυτούς καταφεύγουν στη ληστεία αφού δεν μπορούν πλέον να βιοποριστούν.

Ενδεικτικά, στον τομέα της διοίκησης το ελληνικό κράτος στα χρόνια της Αντιβασιλείας διαιρείται σε 10 νομούς- περιφέρειες, η πρωτεύουσα μεταφέρεται, το 1834, από το Ναύπλιο στην Αθήνα, συνδέοντας έτσι την Ελλάδα με το ένδοξο αρχαίο της παρελθόν.

Επίσης, η πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση αναμορφώθηκε. Αξιοσημείωτη στον τομέα αυτό, ήταν η ίδρυση του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1837 και της Πολυτεχνικής Σχολής. Παρά τις σημαντικές αλλαγές που σημειώθηκαν, αγνοήθηκε παντελώς η εκπαίδευση των κοριτσιών. Στο σημείο αυτό, θυμόμαστε πως ο Κυβερνήτης Ι. Καποδίστριας αρνήθηκε την ίδρυση Πανεπιστημίου επί διακυβέρνησής του, αφού πίστευε ότι τη δεδομένη στιγμή η εκπαίδευση θα έπρεπε να παρέχει βασικές γνώσεις και επαγγελματική κατάρτιση στους Έλληνες, γεγονός που προκάλεσε αντιδράσεις κυρίως από την αντιπολίτευση.

Όσον αφορά στον τομέα της Εκκλησίας, η Ελληνική Εκκλησία γίνεται αυτοκέφαλη, δηλαδή διαχωρίζεται από το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης, απόφαση που στηρίζεται στο ότι αυτό βρισκόταν σε οθωμανικό έδαφος άρα και από την άμεση επιρροή του σουλτάνου. Επιπλέον, διατάχθηκε να κλείσουν τα μοναστήρια που είχαν λιγιστό αριθμό μοναχών για να δημευτεί η περιουσία τους. Πολλοί Έλληνες αντέδρασαν με αυτές τις αλλαγές επειδή πίστευαν ότι με αυτό τον τρόπο κινδύνευε η ορθόδοξη πίστη. Οι Έλληνες στην αρχή αντιμετώπιζον με δυσπιστία την Αντιβασιλεία και ακολούθως παίρνουν έντονη και απροκάλυπτα εχθρική στάση, κάνοντας μάλιστα συνωμοτικές κινήσεις και εξεγέρσεις για να την ανατρέψουν, όπως στη Μεσσηνία το 1834.

Την αντίθεση τους στον τρόπο διακυβέρνησης της Αντιβασιλείας δεν εκφράζουν μόνο οι δυσαρεστημένοι Έλληνες αλλά και ξένοι αξιωματούχοι, όπως ο Βαυαρός Ρούντχαρτ που διετέλεσε αρχηγός του βασιλικού οίκου της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, στο ανέκδοτο «κυβερνητικό του πρόγραμμα» για την πολιτειακή και διοικητική οργάνωση της Ελλάδας (1936) σημειώνει το εξής: «Δεν σκοπεύω να κατηγορήσω την Αντιβασιλεία αλλά δεν μπορώ να κρύψω την παρατήρηση ότι [...] οι δημόσιοι άντρες που είχαν αναλάβει τη διακυβέρνηση της Ελλάδας, δεν έπρεπε να ξεκινήσουν από τις δικές τους αντιλήψεις και από το διοικητικό τυπικό αλλά να θεσπίσουν ρυθμίσεις που να ταιριάζουν στην κατάσταση της φτώχης και εξαντλημένης χώρας [...] έπρεπε στην αρχή να περιοριστούν στη θεμελίωση του κράτους βάσει των κοινοτήτων που ήδη υπήρχαν [...]».¹

Αφοπλιστική όμως είναι και η άποψη του στρατηγού Μακρυγιάννη, που σημειώνει μεταξύ άλλων στα Απομνημονεύματά του: «μας κυβερνούν οι ανθρωποφάγοι με το «έτσι θέλω» και κρίμα στα αίματα και τις θυσίες οπού κάμαμεν».² Η διακυβέρνηση της Αντιβασιλείας ολοκληρώνεται το 1835 με την ενηλικίωση του Όθωνα και την ανάληψη της βασιλείας της Ελλάδας τον Μάιο της ίδιας χρονιάς.

Αρχίζει έτσι, το 1835, η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα, η οποία διαρκεί ως το 1843. Στα χρόνια αυτά, η κατάσταση σε σχέση με τη σκληρή περίοδο της Αντιβασιλείας, δεν άλλαξε. Ο Όθωνας, αφού λαμβάνει ελάχιστα μέτρα για την αναστολή της δυσαρέσκειας του λαού προσπάθησε να περιορίσει την επιρροή των κομμάτων, ενισχύοντας κατά διαστήματα ένα από αυτά από την μια και από την άλλη περιθωριοποιώντας τα άλλα. Αυτή η στάση και η πολιτική του βασιλιά Όθωνα προκάλεσε τις αντιδράσεις των Ελλήνων, οι οποίοι αρχικά έκαναν εξεγέρσεις τοπικού χαρακτήρα.

Εκτός από τα πιο πάνω, στην Ελλάδα υπάρχουν σοβαρά προβλήματα στον οικονομικό και στρατιωτικό τομέα. Συγκεκριμένα, οι αγρότες βρίσκονται σε άθλια οικονομική κατάσταση ενώ στην ύπαιθρο αναπτύσσεται η ληστεία. Ακόμη, η Ελλάδα δεν μπορεί να ξοφλήσει τα δάνειά της και οι Μεγάλες Δυνάμεις επιβάλλουν οικονομικό έλεγχο στη χώρα και περικοπή, δηλαδή περιορισμό των κρατικών δαπανών. Στο σημείο αυτό, φαίνεται άλλωστε, πως η παραχώρηση του υπέρογκου δανείου στην Ελλάδα με τον διορισμό του Όθωνα ως βασιλιά της Ελλάδας, ήταν ουσιαστικά και η έμμεση πρόθεση των Μεγάλων Δυνάμεων, για ακόμα μια φορά, να εμπλέκονται στα ελληνικά θέματα. Οι πρώτοι που αντέδρασαν στις αποφάσεις αυτές και στράφηκαν εναντίον του βασιλιά, ήταν οι στρατιωτικοί επειδή αυτοί ήταν και τα πρώτα θύματα των περικοπών των κρατικών δαπανών.

Η γενικότερη όμως αναταραχή οδήγησε σε έντονη πολιτική κινητοποίηση. Πρωτεργάτες της ήταν εκπρόσωποι από όλα τα κόμματα, με επικεφαλής τους πολιτικούς όπως οι **Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος**, **Ιωάννης Κωλέττης** και άλλοι, οι οποίοι υποστήριζαν ότι η παραχώρηση Συντάγματος θα απάλλαζε τη χώρα από τους Βαυαρούς και η Ελλάδα θα ανακουφιζόταν από τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, αφού με τη θέσπιση Συντάγματος θα σήμαινε τη διάκριση των εξουσιών και την ισότητα των πολιτών σε

¹ Γιάννης Γιαννόπουλος, *Δοκίμια θεωρίας και διδακτικής της Ιστορίας* (Αθήνα: Βιβλιογονία, 1997), σελ.144.

² Μακρυγιάννης, *Απομνημονεύματα*, (επιμ.) Ι. Βλαχογιάννης (Αθήνα: 1968), τομ.2, σελ.109.

δημοκρατικά πλαίσια. Συγκεκριμένα, τη νύχτα της 2^{ης} προς την 3^η **Σεπτεμβρίου 1843** δυνάμεις της φρουράς της Αθήνας και πλήθος κόσμου συγκεντρώθηκαν έξω από τα ανάκτορα (τη σημερινή βουλή των Ελλήνων) και απαίτησαν από τον Όθωνα να παραχωρήσει Σύνταγμα. Επικεφαλής της επανάστασης της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843 ήταν ο συνταγματάρχης **Δημήτριος Καλλέργης** και ο αγωνιστής του '21 **Ιωάννης Μακρυγιάννης**. Ο βασιλιάς αρχικά αρνήθηκε αλλά έπειτα υποχρεώθηκε να προκηρύξει εκλογές για την εκλογή των μελών της Εθνοσυνέλευσης, η οποία θα ψήφιζε σύνταγμα. Αυτό σήμαινε πως η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα τέλειωσε.

Μετά την επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843 συγκλήθηκε η Εθνοσυνέλευση, η οποία ψήφισε, το 1844, Σύνταγμα, με το οποίο θεσπίστηκε το πολίτευμα της συνταγματικής μοναρχίας στην Ελλάδα. Έτσι, από την απόλυτη μοναρχία περνάμε στη **συνταγματική μοναρχία**, δηλ. ο μονάρχης αλλά και οι πολίτες να ενεργούν με βάση το σύνταγμα. Σύμφωνα με το **Σύνταγμα του 1844**, τη νομοθετική εξουσία ασκούσε ο βασιλιάς, η Γερουσία που διοριζόνταν από το βασιλιά και η θητεία της ήταν ισόβια και η Βουλή που εκλεγόταν από το λαό. Την εκτελεστική εξουσία ασκούσαν οι υπουργοί που διοριζόνταν και παύονταν από τον βασιλιά και τέλος, την δικαστική εξουσία ασκούσαν οι δικαστές που διοριζόνταν και παύονταν από τον βασιλιά χωρίς την έγκριση της Βουλής.

Φαινομενικά, οι κοινοβουλευτικοί θεσμοί που καθιερώθηκαν αποτελούσαν θετική εξέλιξη, αφού στο σύνταγμα υπήρχαν και ορισμένα φιλελεύθερα στοιχεία π.χ. άρθρα που αφορούσαν στις ατομικές ελευθερίες. Όμως, οι υπερέξουσιες του βασιλιά, ο οποίος άμεσα ή έμμεσα ασκούσε έλεγχο σε όλες τις εξουσίες, νόθευαν το δημοκρατικό χαρακτήρα του πολιτεύματος. Η θέσπισή του όσο κι αν αποτελούσε σημαντική πρόοδο σε σχέση με τη βαυαρική και οθωνική απολυταρχία, στην ουσία ήταν μια συντηρητική οπισθοδρόμηση σε σχέση με τη δημοκρατική παράδοση των συνταγμάτων από την περίοδο του Αγώνα. (π.χ. το *Σύνταγμα της Επιδαύρου* και το *Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος*).

Ακολουθώς, ο Ιωάννης Κωλέττης αναλαμβάνει την πρωθυπουργία της χώρας από το 1844-1847. Πρώτος ο **Ιωάννης Κωλέττης** χρησιμοποίησε τον όρο **Μεγάλη Ιδέα** σε ομιλία του στην Εθνοσυνέλευση το 1844, με την οποία διατυπώθηκε η άποψη πως για να αναπτυχθεί η χώρα έπρεπε να διευρυνθούν τα σύνορα και να περιλάβουν περιοχές με ελληνικό πληθυσμό που βρισκόταν υπό ξένη κυριαρχία. (στην περίπτωση αυτή, οι περιοχές ήταν ακόμη κάτω από οθωμανική κυριαρχία, δηλαδή αλύτρωτες, π.χ. η Θεσσαλία, η Ήπειρος, η Μακεδονία, η Θράκη, η Κρήτη κ.α.). Έτσι, η πιο πάνω αντίληψη ονομάστηκε **αλυτρωτισμός**. Η άποψη αυτή έγινε δεκτή από την ελληνική κοινωνία και υιοθετήθηκε ως επίσημη κρατική πολιτική, η οποία σφράγισε τη ζωή και την ιδεολογία του ελληνισμού μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, σε μια περιοχή σχετικά μακρινή από την Ελλάδα, συγκεκριμένα το 1854, στην περιοχή της Κριμαίας (χερσόνησος στη βόρεια πλευρά της Μαύρης Θάλασσας, η οποία τότε ανήκε στη Ρωσία), ξεσπά πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ο **Κριμαϊκός πόλεμος**. Ο πόλεμος άρχισε όταν η Ρωσία απαίτησε να προστατεύει η ίδια τους Αγίους Τόπους. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία αρνήθηκε και το 1854 κήρυξε πόλεμο στη Ρωσία. Με την οθωμανική αυτοκρατορία συμμάχησαν η Αγγλία και η Γαλλία, που ήθελαν να σταματήσουν την επεκτατική πολιτική της Ρωσίας και γι' αυτό στέλνουν στρατό στην Κριμαία.

Αμέσως μόλις ξέσπασε ο Κριμαϊκός πόλεμος στην Ελλάδα εξεγέρθηκαν οι αλύτρωτοι ελληνικοί πληθυσμοί στην Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία. Ο Όθωνας και η κυβέρνηση υποστήριξαν τις εξεγέρσεις, θεωρώντας τη συγκυρία αυτή ως κατάλληλη ευκαιρία για να αρχίσει η υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας. Τότε η Αγγλία και η Γαλλία, που τάχθηκαν στο πλευρό του Σουλτάνου, έστειλαν στρατό στην Αθήνα και στον Πειραιά απαιτώντας από τον Όθωνα να τηρήσει ουδετερότητα. Με την ουδετερότητα αυτή, χάνεται η ελπίδα για εκπλήρωση της Μεγάλης Ιδέας. Ο Κριμαϊκός πόλεμος έληξε το 1856 με ήττα της Ρωσίας.

Ακολούθως, ο σουλτάνος πιεζόμενος από τις Δυνάμεις προχώρησε σε μεταρρυθμίσεις, γνωστές ως **Χάτι Χουμαγιούν** (τουρκ. Hatt-i Humayun= νόμοι ευεργετικοί). Οι μεταρρυθμίσεις αυτές είχαν ως στόχο τη διασφάλιση της ισότητας όλων των υπηκόων της οθωμανικής αυτοκρατορίας ανεξαρτήτως θρησκείας ή φυλής. Έτσι, ακολουθεί μια περίοδος ανάπτυξης του Ελληνισμού εντός της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Παράλληλα, στην Ελλάδα παύουν να υπάρχουν τα τρία κόμματα (αγγλικό, γαλλικό και ρωσικό) και ο ελληνικός λαός έχει πια χάσει την εμπιστοσύνη του στις Μεγάλες Δυνάμεις. Την ίδια περίοδο παρατηρείται βαθμιαία αστικοποίηση της Ελλάδας, πολύς κόσμος δηλαδή, συγκεντρώνεται στις μεγάλες πόλεις και στο προσκήνιο εμφανίζεται μια νέα γενιά πολιτικών με φιλελεύθερες ιδέες. Οι πολιτικοί αυτοί εκτιμούν ότι ο Όθωνας δεν μπορεί πλέον να προσφέρει κάτι περισσότερο στη χώρα. Συγκεκριμένα, άρχισαν να γίνονται αντιοθωνικές εξεγέρσεις με επίκεντρο το Ναύπλιο, τα Ναυπλιακά, την 1^η Φεβρουαρίου 1862, που καταλήγουν σε αποτυχία. Τον Οκτώβρη του 1862 ακολουθεί η στάση της φρουράς των Αθηνών. Τότε, ο βασιλιάς Όθωνας κηρύχθηκε έκπτωτος και υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει την Ελλάδα, πηγαίνοντας στο Μόναχο, όπου και πέθανε το 1867.

Μαργαρίτα Χαραλαμπίδου Σαββίδη
Εκπαιδευτικός